

Titel: Bemærkninger til Hjelmsslevs *La structure morphologique*, [structuremorph] 023-0010

Citation: "Bemærkninger til Hjelmsslevs *La structure morphologique*, [structuremorph] 023-0010", i *Louis Hjelmsslev og hans kreds*, s. 1. Onlineudgave fra Louis Hjelmsslev og hans kreds: https://tekster.kb.dk/catalog/lh-texts-kapsel_023-shoot-workidNKS-2757_0000_023_structuremorph_0010/facsimile.pdf (tilgået 24. juli 2024)

Anvendt udgave: Louis Hjelmsslev og hans kreds

Ophavsret: Materialet kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge det til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

Bemærkninger til Hjelmslevs *Structure morphologique* (V. Congres Intern. des Linguistes, Bruxelles 1939) (Lingvistar. 14/1 48).

a) Metode. Hjelmslev prøver at præcisere den glossematiske Metode over for den traditionelle ved Hjelmslev af de gamle Begreber: empirisk - apriorisk, deduktiv-induktiv. Men samtidig foretager han en fuldstændig Omdydning af disse Begrebers traditionelle Indhold, hvilket virker stærkt distraherende paa den uindviede Læser.

1) apriorisk Metode og empirisk Metode. Empirisk Metode defineres her som en Metode, der gaaer fra, at "Struktur" defineres som et Kom- pleks af Afhængigheder, er det konstituerende Træk i Sproget, og derfor gaaer ud fra dette Træk. Selv om man i Princippet er enig med Hjelmslev heri (hvad dog langt fra alle turde være), forekommer det mig, at et sådant Udgangspunkt nøjagtigt svarer til, hvad man ellers kender som Antagelse a priori, en Antagelse, som a posteriori søges verificeret ad empirisk Vej, men som er ^{ikke foreliggende for den uindviede læser} i sig selv. ~~Denne metode er videnskabelig Erkendelses metode. For- ved at bygge op på et sådant Udgangspunkt, kan man opbygge et system af Sætninger og Definitioner, der er gyldige a priori, forud for og uafhængig af al empirisk Verifikation. Tager man altså Begreberne a priori og Transscenden- dens i den Bemærkning, der siden Kant har uanfægtet havd i Filosofi- en, i Steden for at forvrænge dem til vulgare Skalsord, sigtende paa forudfattede Meninger, der strider mod både Logik og Erfaring eller i det mindste er utilgængelige for Verifikation, men man prise Glossematikken, fordi den paa en langt skarpere Maade end hidtil i Lingvistikken har sondret mellem ~~konkrete~~ transscendentale Tanke- nødvendigheder a priori og empirisk registrering af sanselige Fakta, og søgt nye Veje til at forbinde disse to komplementære Erkendelsesformer.~~

Meget tyder da ogsaa paa, at Hjelmslevs egen Opfattelse af Begrebet Empiri er under Omformning. I OSS opstilles det meget omtalte Empiriprincip uden at implicere noget om Struktur og Afhængigheder

men ganske vist ligger det ogsaa saa langt fra, hvad andre Menneker forstaar ved Empiri, at man med større Ret vilde kunne kalde det for det aprioriske Princip, de Krav, som man a priori maaxefille (og i Almindelige Tider har anerkendt) til en videnskabelig Erkendelse.

2) induktiv og deduktiv Metode. Ogsaa disse to Erkendelsesformer betragtes af vistnok alle Filosofer som komplementære, lige beretigede og nødvendige i al Videnskab, og ~~induktiv~~ ~~deduktiv~~ ~~metode~~ ~~opfattelse~~ induktiv Metode er vel egentlig blot Navn paa den specielle Udformning, som Stuart Mill i sin Logik har givet den empiriske Erkendelse, medens Deduktion (uden i Almindelighed at konfronteres præcist med Induktion) fortrinsvis bruges om den logiske Slutningslære. I direkte Modstrid med denne alment anerkendte Terminologi og Opfattelse ~~skæmmes~~ stiller Hj. Lingvisten over for et enten-eller: enten er rent deduktiv Metode eller et Misk-mæk af Induktion og Deduktion som i de ældre Sprogvidenskaber; og en empirisk Videnskab skal ikke - som man hidtil harktroet - gaa induktivt frem fra de foreliggende konkretiserne til mere generelle "Modeller", der saa efter verificeres ved at "deduceres" paa nyt Materiale - men Gennemsetningen vil vaae paa en Gang strengt og ensidigt empirisk-immanent og deduktiv. Hvor udfordrende denne Formulering kan føles paa enhver, der tillægger de anvendte Termini den hævdede Mening fremgaaer bl. a. deraf, at Hjelmslevs egen Fremstilling af sin Fremgangsmåde ved Fillosofundervisningen i Aarhus - efter hvad jeg har erfaret af at Erenvidne - foretoges som et Skoleeksempel paa induktiv Metode!

Hvordan forklare denne flagrante Misdigelsespraksis? ~~Uanset~~ ~~hvordan~~ ~~den~~ ~~er~~ ~~for~~ ~~klar~~ ~~at~~ ~~den~~ ~~er~~ ~~en~~ ~~Teori~~, der ikke hævder Troens Paradox men den modsigelsesfri Beskrivelse som sit Grundprincip? Forklaringen ligger her som f. s. i at Teorien vilkærligt og for saa vidt unangribeligt, men lidt hensigtsmæssigt, hvis det er Hensigten at drøfte Teorien med andre end dens Adapter, ~~skæmmes~~ ~~den~~ ~~lægger~~ ~~et~~ ~~nyt~~ ~~Indhold~~ i hævdede Termini uden ^{til} ~~uden~~ ~~udtrykkeligt~~ ~~at~~ ~~gøre~~ ~~opmærksom~~ ~~derpaa~~. En Metode, der deduktivt stiger ned fra de mest omfattende, og abstrakte Kategorier til de mest specielle og ^k ~~konkrete~~, kan kun kaldes empirisk, naar man ved dette Ord forstaar en Metode, der gaaer ud fra en bestemt, ikke umiddelbart ~~konkret~~ ~~foreliggende~~ Opfattelse af

Renek Rønns og Erkendelsens Beskaffenhed, in casu den Arbejdshypotese at Sproget er en Struktur og at en Struktur er et Hierarki af Afhængigheder. Omvendt kan en Metode, der - som det foreskrives i OSO og HJ.s Forelæsninger, gaar ud fra det mest komplekse og konkrete, der kan tænkes, nemlig Indbegrebet af samtlige Rønner og inden for disse Indbegrebet af alle foreliggende Tekster -- omvendt kan en saadan Metode kun kaldes deduktiv og individualiserende, naar man definerer Deduktion som en Beskrivelse, der begynder med at dele de Største Helheder, og derfra skrider videre til de mindre.

Jeg vil altsaa overdrætte HJ.s Præcisering af sin Metode til havd- vunden filosofisk Sprogbrug omtrent paa følgende Maade: Alle Forsøg paa videnskabelig Beskrivelse, Analyse og Forklaring indeholder implicit baade empiriske og aprioriske, baade transcendent og immanente, baade subjektive og objektive, baade induktive og deduktive Elementer (og alle de henholdsvis paa første og sidste Plads i Perrons navnte Begreber er indbyrdes nær beslægtede, blot forskellige Aspekter af den samme Hudsætning). Dette er fælles for al Lingvistik lige fra Grækerne til og med Glossematikken. Men den sidste har ud fra originale og højt frugtbare Synspunkter foresøgt at eksplicitere og isolere de to Retninger i Erkendelsen, dels ved at opstille en Kalkule a priori over alle logisk mulige Afhængighedstyper inden for en Struktur, der hypotetisk forudsættes at et udtømmende Udtryk for alt, hvad der falder ind under Begrebet Sprog, naar dette defineres paa den under bestemte Forudsætninger hensigtsmæssigste Maade; dels ved at indrette en Beskrivelsesprocedure der tillader en langt mere udtømmende Registrering af de i de empirisk givne Tekster, ud fra hvilke vi induktivt slutter os til de almene Regler for Bygningen af alle Tekster i det samme Sprog. Hvis HJ. kan godkende denne Oversættelse, tror jeg ikke mange vil nægte at Glossematikken i metodisk Henseende betegner et overrødsentligt Fremskridt, uanset, hvor langt man kan følge med i den konkrete Udformning. Kalkulen (det aprioriske) og Proceduren (det induktive) indtil nu har været faaet.

b) Form og Substans. Det var vist Schuchardt der engang udtalte det bevingede Ord: Es giebt nur eine Grammatik und die heisst Bedeutungslehre. Som en Antifese hertil kunde man sammenfatte Hjelmslevs Standpunkt i Ordene: Es giebt nur eine Grammatik und die heisst Formenlehre.. Denne Modsætning i Synspunkter hænger nøje sammen med de metodologiske Modsætninger, vi oven for har berørt, og i Forlængelse af mine der antydede Synspunkter, mener jeg ogsaa at et Komplementaritetspunkt maatte kunne formuleres, hvorved begge Opfattelser kommer til deres relative Ret uden at de verdifulde nye Synspunkter forkæstnes.

Det, som ubetinget man fastholder hos Hjelmslev, er Hævdelsen af, at der ikke er nogen principiell metodisk Forskel paa Morfologi i ensværede Forstand ad de øvrige lingvistiske Discipliner. De "Former" og Afhængigheder vi finder i Kasus, Modus, Tempus-l ere osv. igenfinder vi mutatis mutandis i Fonemene og mang andre Steder. I Kopenhavnerkongressens Akterbøger Hjelmslevs ogsaa i akkuratmasig Form demonstreret, hvordan maatte et morfologisk System kan tænkes opstillet alene paa funktionelt Grundlag, uden i Definitionerne at implicere semantiske Bællende Elementer. En empirisk og deduktiv Morfologi gaar nu ud fra disse Funktioner, som det eneste objektive givne og rationelt erkendelige. Først naar Inventaret af Funktioner er rigtigt fordelt paa de respektive Kategorier og reduceret og opløst efter alle Kunstens Regler, undersøger man hvilke "Betydninger" der er knyttet til de forskellige Størrelser.

Men naar Hjelmslev's maatte gaar ud fra Formen og derfra nedstiger til Substansen, synes det at ligge i, at han overstyrer en implicit Induktion, den semantiske ~~Forsknings~~ umiddelbare Oplevelse og Formning af Bællende, der foregaar i og med Forståelsen af Teksten, og som er den nødvendige Forudsætning for den videnskabelige Erkendelse. ~~Hjelmslev's maatte gaar ud fra Formen og derfra nedstiger til Substansen, synes det at ligge i, at han overstyrer en implicit Induktion, den semantiske Forsknings umiddelbare Oplevelse og Formning af Bællende, der foregaar i og med Forståelsen af Teksten, og som er den nødvendige Forudsætning for den videnskabelige Erkendelse.~~